

Разовій спеціалізованій вченій раді
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

В І Д Г У К

**офіційного опонента доктора юридичних наук професора
Ю. А. Пономаренка щодо дисертації Н. С. Морозюка з теми
«Кримінально-правова характеристика військових насильницьких
кримінальних правопорушень», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми дисертації може бути оцінений з покликанням на такі три аргументи.

По-перше, в умовах продовжуваної Війни за Незалежність України особливої ваги та актуальності набувають питання правового регулювання діяльності Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правового захисту військовослужбовців та забезпечення гарантій їх належного функціонування та здійснення обов'язків із захисту Батьківщини. Одним з найбільш вагомих правових засобів захисту військовослужбовців у цих умовах є кримінально-правові засоби, зокрема – і встановлення та застосування кримінальної відповідальності за посягання на їх інтереси шляхом учинення насильницьких військових кримінальних правопорушень. Тому наукове осмислення цих кримінальних правопорушень є необхідним і високо актуальним в умовах продовжуваної війни.

По-друге, в тих же умовах воєнного стану різко зросла кількість вчинюваних в Україні військових кримінальних правопорушень, у тому числі й насильницьких, при чому матеріали судової практики свідчать про те, що суди України часто стикаються зі складнощами у кваліфікації таких діянь та застосування за низ кримінально-правових засобів. Тому вироблення усталених підходів, формулювання пропозицій щодо подолання розбіжностей у розумінні ознак складів насильницьких військових кримінальних правопорушень є своєчасним і необхідним не лише для науки кримінального права, але й для практики застосування кримінального законодавства.

Нарешті, по-третє, в умовах завершення в Україні роботи над розробленням проєкту нового КК України, будь-яке дослідження з кримінального права має бути оцінене як в контексті чинного законодавства, так і в аспекті положень проєкту нового КК України. Адже результати таких досліджень так чи інакше стають предметом вивчення робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України, а тому вони отримують і лише сучасну, але й перспективну актуальність.

З огляду на викладене вважаю, що дисертація Н. С. Морозюка, що є ґрунтованим науковим дослідженням проблем кримінально-правової характеристики військових кримінальних правопорушень, присвячена актуальній темі і є своєчасною та необхідною як для науки кримінального права, так і для подальшого розвитку кримінального законодавства України та практики його застосування.

Тема дисертації відповідає пунктам 3.4.1.30, 3.4.2.2., 3.4.2.16, 3.4.2.21 Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затверджених постановою Президії НАН України № 30 від 30.01.2019.

Наукова обґрунтованість представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатньо високим, чого вдалося досягнути як за рахунок обраної структури та методології дослідження, так і завдяки використанню значного обсягу нормативних і наукових джерел. Зокрема автором належно проаналізовані нормативно-правові акти, що стосуються регулювання правового статусу військовослужбовців та їх захисту від протиправних посягань, положення чинного та проекту нового КК України, матеріали судової практики. Широко використовується й глибоко проаналізована українська та окрема зарубіжна наукова та навчальна література, при чому не лише з кримінального права, а й інших галузей науки. Все це й дозволило автору сформулювати низку достовірних наукових положень, що становлять наукову новизну його дисертації.

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень. Загалом, авторові вдалося здійснити комплексне й ґрунтовне наукове дослідження широкого кола питань, що стосуються кримінально-правової характеристики насильницьких військових кримінальних правопорушень. Результатом цього дослідження стали отримані ним нові висновки, ідеї та пропозиції, які прирошують наукові знання як щодо окремо взятих питань, які охоплюються предметом дослідження, так і щодо низки більш загальних проблем кримінально-правової науки.

Такими, що володіють ознаками наукової новизни, є, зокрема, такі сформульовані в дисертації ідеї, висновки та пропозиції її автора:

1) щодо доповнення КК України окремою нормою, присвяченою регламентації кримінальної відповідальності за таке діяння, як посягання на життя начальника, а також іншої особи, яка виконує покладені на неї обов'язки з військової служби, у зв'язку із здійсненням законної діяльності зазначених осіб щодо забезпечення військової безпеки держави;

2) щодо необхідності диференціації кримінальної відповідальності за

порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості у зв'язку з його вчиненням в умовах особливого періоду, крім воєнного стану, та в умовах воєнного стану;

3) щодо необхідності формалізації критеріїв тяжких наслідків як ознаки складів окремих військових насильницьких кримінальних правопорушень;

4) щодо розширення переліку військових кримінальних правопорушень, суб'єктами вчинення яких можуть бути визнані і поліцейські поліції особливого призначення Національної поліції України, які під час дії воєнного стану залучені до безпосередньої участі у бойових діях;

5) щодо необхідності уніфікації показників тяжких наслідків (як і істотної шкоди), які згадуються у всіх статтях Особливої частини КК України;

6) щодо наукової позиції про те, що при розмежуванні понять «примушення» і «примус» в першому випадку потерпілий має можливість волевиявлення, вибору варіанта поведінки, оскільки труднощі, що виникають, є цілком переборними, а під час примусу свобода вибору взагалі обмежена: варіантів або немає взагалі, або вони вкрай звужені та деякі інші ідеї, висновки та пропозиції дисертанта.

Рівень виконання поставленого наукового завдання. Дисертант ставив перед собою мету надати кримінально-правову характеристику військових насильницьких кримінальних правопорушень. У межах вказаної мети було сформульовано низку завдань дисертації (стор. 9-10). За результатами проведеного дослідження визначена наукова мета загалом реалізована, а кожне з поставлених завдань – досягнуте, що в концентрованому виді вичерпно відображене у висновках до дисертації (стор. 168-174).

Зокрема, наукове завдання розглянути основні етапи та особливості становлення та розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за насильницькі військові кримінальні правопорушення розв'язувалося дисертантом у підрозділі 1.1. і за результатами його розв'язання дисертант дійшов висновку про те, що до початку XVII ст. в українському праві військові насильницькі злочини взагалі не згадуються. Далі регламентація кримінальної відповідальності за вчинення досліджуваних деліктів покладалася як на спеціальне військове законодавство, так і на загальнокримінальне законодавство.

Наукове завдання вивчити іноземний досвід кримінально-правової протидії військовим насильницьким кримінальним правопорушенням, за результатами чого мають бути виявлені положення, які можуть бути імплементовані у чинне національне кримінальне законодавство розв'язане дисертантом у підрозділі 1.2. і в результаті сформульовано висновок про те, що найбільш наближеними до кримінального законодавства загалом є диспозиції та санкції кримінального кодексу держав романо-германського типу (ФРН, Франція, Польща). Водночас у зарубіжному законодавстві спостерігається

тенденція до розширення видів кримінально-правових норм, які стосуються військових насильницьких кримінальних правопорушень.

Наукове завдання надати доктринальну дефініцію поняття «військові насильницькі кримінальні правопорушення» вирішувалося дисертантом у підрозділі 1.3. і в результаті дисертант дійшов висновку про те, що військове насильницьке кримінальне правопорушення – це діяння, передбачене розділом XIX Особливої частини КК України, яке завжди супроводжується і конститутивною ознакою якого є застосуванням насильства.

Наукове завдання охарактеризувати та з'ясувати особливості об'єкта як ознаки складів військових насильницьких кримінальних правопорушень розв'язувалося автором у підрозділі 2.1. і в результаті дисертант визначив, що такі кримінальні правопорушення насамперед спрямовані на порушення порядку статутних взаємовідносин між військовослужбовцями. Життя, здоров'я, свобода та інші блага потерпілих у цих кримінальних правопорушеннях виступають як додаткові об'єкти.

Наукове завдання розглянути теоретико-прикладні проблеми об'єктивної сторони складів військових насильницьких кримінальних правопорушень розв'язувалося дисертантом у підрозділі 2.2. і за результатами його розв'язання дисертант дійшов низки висновків, що стосуються кримінально-правових характеристик суспільно небезпечного діяння, суспільно небезпечних наслідків та інших ознак об'єктивної сторони досліджуваних кримінальних правопорушень.

Наукове завдання вирішити кримінально-правові проблеми встановлення змісту суб'єктивних ознак складів військових насильницьких кримінальних правопорушень розв'язане у підрозділі 2.3. і в підсумку дисертант дійшов висновків про особливості умисної вини в аналізованих складах кримінальних правопорушень, а також мотиву і мети їх вчинення. Окремо дисертант сформулював зміст та значення кожної ознаки суб'єкта досліджуваних ним кримінальних правопорушень.

Наукове завдання виявити проблемні питання кваліфікації військових насильницьких кримінальних правопорушень проти порядку статутних взаємовідносин між військовослужбовцями та запропонувати шляхи їх вирішення вирішувалося дисертантом у підрозділі 3.1., за результатами чого він дійшов цілої низки висновків, серед яких на головну увагу заслуговує твердження про правила кваліфікації насильницьких дій, коли вони вчинені у зв'язку з виконанням потерпілим обов'язків військової служби.

Нарешті, наукове завдання сформулювати рекомендації, спрямовані на вдосконалення КК України та оптимізацію відповідної правозастосовної практики, по суті, розв'язувалося автором у всіх підрозділах дисертації, але концентровано у підрозділі 3.2., за результатами чого дисертант сформулював низку пропозицій щодо удосконалення положень статей КК України щодо

відповідальності за військові насильницькі кримінальні правопорушення.

Рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності видається мені належним, про що свідчить належний рівень володіння здобувачем методологією наукової діяльності вже свідчать викладені вище характеристики обраної ним теми його дослідження, здобутих ним нових наукових результатів і їх обґрунтування, зміст поставлених ним завдань та якість їх розв'язання. Але цим свідчення належного рівня оволодіння Н. С. Морозюком методологією наукового дослідження не вичерпується. Про нього також свідчать вдало визначені і чітко сформульовані ним методологічні основи дослідження кримінально-правової характеристики насильницьких військових кримінальних правопорушень.

Використані в дисертації методи наукового дослідження, в цілому, є традиційними для досліджень кримінально-правових досліджень. До них, зокрема, належать: діалектичний метод пізнання, а також історичний, порівняльно-правовий, системний, структурний, формально-логічний, статистичний метод та методу збору і аналізу емпіричних даних, метод моделювання) та інші.

Емпіричну базу дослідження становлять офіційні статистичні дані Офісу Генерального прокурора про стан та структуру кримінальних правопорушень за 2014–2025 рр., аналітичні узагальнення МВС України, Національної поліції України, Верховного Суду, Державної судової адміністрації України за 2014–2025 рр.; дані судової статистики за 2014–2025 рр.; результати вивчення вироків за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із застосуванням військового насильства.

Дотримання вимог академічної доброчесності. За підсумками вивчення дисертації та опублікованих наукових праць Н. С. Морозюка я не встановив у них академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів наукових досліджень чи інших порушень академічної доброчесності. Автор дотримується правил наукової етики, дискусії з прибічниками інших позицій ведуться коректно, власні позиції обстоюються з належною аргументованістю. Повністю дотримано усіх встановлених вимог щодо цитування робіт інших авторів.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. За темою дисертації автором опубліковано 6 наукових статей у фахових виданнях України, а також 7 інших публікацій, у яких здійснено додаткову апробацію результатів дослідження. В них з достатньою повнотою викладені основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані у дисертації. Зокрема:

1) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 1 розділі дисертації, належним чином викладені в публікаціях, що у списку опублікованих статей автора наведені за № 1, 2 і 6 та за № 8, 12 серед інших

публікацій автора;

2) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 2 розділі дисертації, належним чином викладені в публікаціях, що у списку опублікованих статей автора наведені за № 3, 4 і 5 та за № 9, 10, 11 і 13 серед інших публікацій;

3) положення висновки та рекомендації, сформульовані у 3 розділі дисертації, належним чином викладені в публікаціях, що у списку опублікованих робіт автора наведені за № 1, 2, 4 і 5 серед статей та за № 7, 8, 9 і 13 серед інших публікацій.

Оформлення дисертації, її мова і стиль. Дисертація виконана науковим стилем української мови, матеріал в ній викладено логічно, послідовно, доступно для сприйняття. Робота оформлена з дотриманням усіх змістовних і формалізованих вимог, що висуваються до оформлення кваліфікаційних наукових робіт, які подаються на здобуття наукового ступеня.

Дискусійні положення дисертації. Згідно абз. 3 п. 27 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., «Захист дисертації повинен мати характер відкритої наукової дискусії». Відтак опонент і дисертант не завжди повинні мати однакові погляди як на всі загальні питання науки, яку вони розвивають, так і на окремі висновки за предметом дисертації. І якщо стосовно основних висновків за предметом дисертації Н. С. Морозюка, з огляду на відзначений вище рівень їхньої наукової обґрунтованості, дискутувати з автором достатньо складно, то стосовно деяких загальних питань науки кримінального права, яких так чи інакше неможливо оминати у будь-якій дисертації, а також окремих часткових суджень автора, я й побудую дискусійну частину мого відгуку.

1. Щодо поняття «кримінально-правової характеристики». І назва дисертації, і її предмет мають вказівку на *кримінально-правову характеристику* військових насильницьких кримінальних правопорушень. Це поняття нині широко вживається у літературі, наслідком чого стали пошуки його родового змісту й обсягу. Так, наприклад, В. І. Борисов та О. О. Пашенко до структури кримінально-правової характеристики кримінального правопорушення відносять: 1) соціальну зумовленість установа й збереження кримінальної відповідальності за певний вид злочинів; 2) суспільну небезпечність певного виду злочинів як їх матеріальний субстрат; 3) протиправність діяння та її місце в системі нормативного визначення заборони відповідного виду суспільно небезпечної поведінки; 4) склад певного виду злочинів; 5) суспільно небезпечні наслідки та інші обставини вчинення злочинів, що перебувають поза межами складу певного виду злочинів, але

притаманні їх учиненню; 6) особу злочинця¹. А. А. Вознюк вважає, що кримінально-правова характеристика злочину має включати: 1) склад злочину; 2) кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки злочину; 3) характер (вид і розмір) покарання за злочин; 4) спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності або обставини, що виключають злочинність діяння, та деякі інші властивості².

Дисертант не використовує ні ці, ні будь-які інші роботи щодо загального розуміння кримінально-правової характеристики, не визначає цього поняття і жодним чином не окреслює його змісту. Тому перелік кримінально-правових характеристик військових насильницьких кримінальних правопорушень, що наведений у дисертації, видається методологічно необґрунтованим і таким, що потребує додаткових пояснень. Так само, як потребує додаткових пояснень і відсутність у дослідженні розгляду тих елементів кримінально-правової характеристики, які традиційно відносяться до змісту цього поняття.

2. Щодо можливості застосування кримінального закону за аналогією. На стор. 30 автор пише, що «Варто звернути увагу й на те, що воєнно-кримінальне законодавство США також припускає застосування закону за аналогією», а на стор. 32, що «кримінальне право Великобританії дає можливість правоохоронним органам застосовувати кримінальний закон за аналогією у випадку вчинення злочину військовослужбовцем». При цьому за змістом дисертації в обох випадках під аналогією мається на увазі застосування кримінальної відповідальності до особи, яка вчинила діяння, що не передбачене кримінальним законом. Цих двох тверджень йому стає достатньо для того, щоб на стор. 65 зробити висновок про те, що «Україна могла б перейняти застосування закону за аналогією, як це передбачено законодавством США». З мого погляду, – це вкрай слабке обґрунтування для кардинальної зміни одного з фундаментальних правил кримінального права, а саме – правила про підставу кримінальної відповідальності. Наше кримінальне законодавство від 1961 року передбачає, що єдиною, законною, необхідною й достатньою підставою кримінальної відповідальності є наявність у діянні особи складу кримінального правопорушення (раніше – злочину), передбаченого кримінальним законом. І це повною мірою узгоджується з принципами законності та правової визначеності, як невід’ємними складовими принципу верховенства права (стаття 8 Конституції України). Пропозиція відмовитися від такого законодавчого вирішення питання про підставу кримінальної відповідальності потребує дуже серйозного обґрунтування, яке хотілося б отримати від дисертанта.

¹ Борисов В., Пашеню О. До питання про сутність кримінально-правової характеристики злочинів. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 3 (42). С. 181-182.

² Вознюк А. А. Поняття та елементи кримінально-правової характеристики злочинів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 154-160.

3. Щодо об'єкта військових насильницьких кримінальних правопорушень. В своєму дослідженні Н. С. Морозюк, вслід за багатьма дисертантами, практично без жодної дискусії приєднується до думки тих криміналістів, які вважають, що об'єктом кримінального правопорушення є охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (стор. 69-70). Не ставлячи під сумнів обґрунтованість обрання дисертантом саме цього концепту, разом з тим не можу не звернути уваги на те, що він не завжди є послідовним у своїх міркуваннях і на наступних сторінках роботи допускає суперечності з цим твердженням. Так, уже на стор. 71 стверджується, що «родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) є встановлений порядок несення або проходження військової служби різними категоріями військових службовців у процесі їхньої службової та бойової діяльності. Додатковий безпосередній об'єкт – право власності, життя, здоров'я та безпека особи». Аналогічні за змістом твердження містяться також на стор. 72, 74, 75, 76 та багатьох інших. Вочевидь, що ні *порядок несення служби*, ні *порядок проходження служби*, ні *право власності*, ні *життя, здоров'я та безпека особи* не є суспільними відносинами. Вони можуть знаходити своє місце в якості окремих структурних елементів в окремих суспільних відносинах, проте ніколи не можуть бути ототожненими з ними. З огляду на викладене, необхідне уточнення того, що ж саме розуміє автор під об'єктом досліджуваних ним кримінальних правопорушень?

4. Щодо предмета військових насильницьких кримінальних правопорушень і потерпілого від них. Склади насильницьких військових кримінальних правопорушень відмежовуються від загальних складів насильницьких кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я, особистої свободи, власності особи, зокрема і за ознаками потерпілого від цих них. Втім, характеристики потерпілого від насильницького кримінального правопорушення, які, як на мене, повинні були стати одними з центральних у цій дисертації, знайшли в ній достатньо обмежений виклад (стор. 78), що потребує свого і пояснення, і розвитку дисертантом.

Крім того, на тій же сторінці стверджується, що «Предметом таких [яких? – Ю. П.] кримінальних правопорушень може бути: 1) зброя; 2) бойові припаси; 3) вибухові речовини; 4) інші бойові речовини; 5) засоби пересування; 6) інше військове майно; 7) бойова машина; 8) спеціальна і транспортна машини; 9) відомості військового характеру, що становлять державну таємницю». Абсолютно незрозуміло, які саме кримінальні правопорушення автор має на увазі під *такими*: будь-які військові чи лише військові насильницькі? Якщо будь-які військові кримінальні правопорушення, то цитоване твердження не має жодного стосунку до предмета його дослідження; якщо ж лише військові насильницькі кримінальні

правопорушення, то правильність цитованого твердження є вкрай сумнівною. Адже у таких кримінальних правопорушеннях вказані предмети матеріального світу можуть бути радше знаряддями їх вчинення, аніж предметом.

5. Щодо послідовності аналізу суб'єктивних ознак складів насильницьких військових злочинів. Суб'єктивним ознакам складів військових насильницьких кримінальних правопорушень присвячений підрозділ 2.3., у межах якого автор спочатку досліджує ознаки суб'єктивної сторони, а потім – суб'єкта. Така послідовність аналізу суб'єктивних елементів складу кримінального правопорушення видається мені сумнівною, адже лише попереднє встановлення наявності ознак суб'єкта може бути підставою для подальшого встановлення ознак суб'єктивної сторони в діянні такого суб'єкта. Зрештою, осудність особи, як ознака суб'єктивної сторони, є передумовою вини, як ознаки суб'єкта. Дисертантові слід було б пояснити обрану ним послідовність аналізу суб'єктивних ознак складів досліджуваних ним кримінальних правопорушень.

6. Щодо окремих суджень дисертанта стосовно суб'єкта кримінального правопорушення. В підрозділі 2.3. міститься декілька положень, які видаються мені спірними і такими, що потребують додаткових пояснень від дисертанта.

Передусім, на стор. 112 стверджується, що «Не можуть бути суб'єктами кримінального правопорушення померлі особи, які перед тим вчинили кримінальне правопорушення». Таке твердження більш, ніж спірне, адже ознаки суб'єкта, як і будь-які інші ознаки складу, встановлюються саме на момент вчинення кримінального правопорушення. Подальша смерть особи не скасовує того факту, що в момент вчинення нею кримінального правопорушення вона могла бути його суб'єктом.

Крім того, викликає здивування уникнення дисертантом розгляду питань про вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за досліджувані ним кримінальні правопорушення (стор. 113). З урахуванням того, що в окремих випадках військовослужбовцями можуть бути й неповнолітні особи (наприклад: курсантами військових ЗВО), думається, що це питання не є таким вже однозначним і потребувало свого самостійного вивчення.

Нарешті, з урахуванням положень ст. 401 КК України потребує додаткових пояснень дисертанта сформульоване ним на стор. 129 твердження про те, що «У ст. 433 КК України суб'єкт злочину загальний».

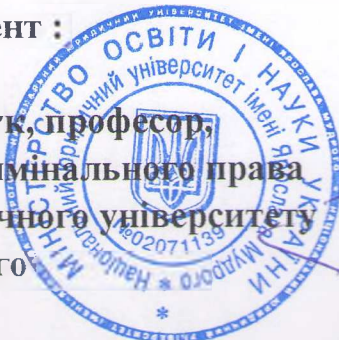
7. Щодо законодавчих пропозицій дисертанта. Позитивним моментом дисертації є наявність у ній цілої низки пропозицій дисертанта щодо поліпшення як чинного, так і перспективного кримінального законодавства України. Однак деякі з таких пропозицій, як видається, вимагають додаткових пояснень чи обґрунтувань. Так, на стор. 163 автор пропонує редакцію нової статті КК (без номера), ч. 2 якої передбачає така діяння: «Застосування

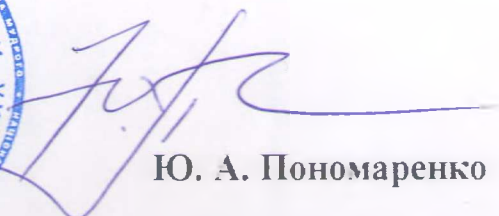
наси́льства, небезпечного життя чи здоров'я щодо підлеглого, – карається...». На жаль, дисертант послідовно уникає в своїй роботі аналізу санкцій за досліджувані ним кримінальні правопорушення, але дуже цікаво: якою мала б бути санкція у цьому разі, щоб бути пропорційною і легким тілесним ушкодженням, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, і тяжким тілесним ушкодженням, небезпечним для життя в момент заподіяння?

Висновок. На підставі викладеного приходжу до висновку, що дисертація Н. С. Морозюка з теми «Кримінально-правова характеристика військових насильницьких кримінальних правопорушень» містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання обґрунтування теоретичних положень та розроблення напрямів удосконалення вітчизняного кримінального закону і практики його застосування, спрямованих на підвищення ефективності кримінально-правової протидії насильницьким військовим кримінальним правопорушенням, що має істотне значення для розвитку науки кримінального права. Висловлені дискусійні положення, переважною мірою, стосуються або більш загальних питань науки кримінального права, або окремих часткових суджень автора, безпосередньо не зачіпають основних положень і висновків, що складають наукову новизну дисертації Н. С. Морозюка, не скасовують їх і не ставлять їх під сумнів. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023 та № 507 від 03.05.2024) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 (зі змінами, внесеними наказом МОН України № 759 від 31.05.2019), а тому дисертант – Назарій Сергійович Морозюк – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент :

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Ю. А. Пономаренко

09.02.2026

